

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE PE VATRA PITEȘTILOR

ION NANIA¹

Paginile de față constituie prima prezentare referitoare la istoria municipiului Pitești bazată pe descoperiri arheologice, în totalitate fiind cercetări de suprafață. Pare incredibil că acest oraș, care la 20 mai 1988 a împlinit șase secole de la atestarea documentară, a rămas total necunoscut din punct de vedere arheologic, în ciuda faptului că în această citadelă ființează un muzeu județean din anul 1931¹ organizat, începând din anul 1970², în „cea mai însemnată clădire publică a județului“, un palat construit în anii 1897-1899³. Este de necrezut faptul că toate cercetările arheologice care vizează Piteștii, unul din cele mai vechi și importante orașe ale Țării Românești, se rezumă la semnalarea a două descoperiri: aflarea culturii de prund în albia Argeșului⁴ și amintirea câtorva fragmente ceramice din evul mediu⁵. Capitolul „Vestigii din epocile străveche și veche“ din lucrarea cu caracter monografic apărută în două ediții - 1986 și 1988⁶ este de fapt un rezumat tardiv al descoperirilor arheologice din județul Argeș, însoțit de câteva menționări eronate despre unele pretinse „descoperiri“ care, așa cum am arătat în 1990, duc în eroare pe bietul cititor⁷. Iată de ce comunicarea de față, prima de acest gen despre vatra Piteștilor, are o însemnătate deosebită. Ea fixează pentru prima dată o serie de așezări străvechi și medievale pe teritoriul Piteștilor și din imediata apropiere și oricine dorește poate găsi ușor, fără dificultăți, aceste urme de locuire. Pentru importanța lor deosebită amintim și câteva puncte din care urmele materiale au dispărut datorită excavatoarelor ori sub asfaltul și

¹ Pitești.

² D. R. H., B. I., (1247-1500), 1966, doc. 9, p. 25-28; Ioan Mircea mare voevod și domn dăruiește ctitoriei sale, Mănăstirea Cozia, printre altele „și o moară în hotarul Piteștilor“. Nu este locul pentru a demonstra că nimic nu justifică transcrierea s. m. voevod cu diftongul -ie-.

³ Petre Popa, Silvestru Voinescu, Paul Dicu, *Ghid de oraș Pitești*. Editura Sport-Turism, Sibiu, 1985, p. 72. De fapt Muzeul Pitești a luat ființă în anul 1928; în 2003 a fost sărbătorită a 75 aniversare a Muzeului Județean Argeș (28-29 octombrie).

⁴ *Ibidem*, p. 56-57.

⁵ I. Nania, *Aria culturii de prund în România*, în „Studii și comunicări“, Muzeul din Pitești, 1968, p. 17-22. Aceasta este comunicarea susținută de noi la cea de a doua sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1965. Ulterior aceste cercetări au fost extinse.

⁶ Dinu V. Rosetti, *Observații arheologice privind vechimea orașului Pitești*, în „MIA“, anul XLVI, nr. 1, 1977, p. 69-70.

⁷ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Pitești - Pagini de istorie*, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 1986, (pe copertă: Pitești 600), p. 15-31, 33-34; idem, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, București, 1988, p. 33-51.

⁸ Ion Nania, *O monografie a rușinii*, în „Argeș“, Serie nouă, nr. 4 (223), 1990, p. 6-7, 31.

betonul construcțiilor din a doua jumătate a secolului al XX-lea, unele chiar după 1990. Descoperirile pe care le prezentăm constituie rodul unei activități de peste patru decenii, din care două, 1974-1994, împreună cu elevii cercului „Micii istorici” din Școala generală nr. 10 Pitești⁸. Nu ne propunem descrierea și nici semnalarea întregului material descoperit⁹. Având în vedere preocuparea cercului de elevi mai sus amintit, precum și interesul micilor noștri cercetători pentru cunoașterea așezărilor arheologice, a toponimiei și mai ales a legendelor și tradițiilor locale, precizăm că lucrarea „Iulie 1534 - episodul Aloisio Gritti”¹⁰ este, în parte, și rodul muncii lor. Încredători că numeroasele momente din trecutul acestui oraș, unele mai mult sau mai puțin cunoscute, altele căzute în desuetudine, pot fi înțelese mai bine cu ajutorul descoperirilor noastre și ale micilor cercetători, prezentăm aceste descoperiri.

Am pomenit mai sus semnalarea, în anul 1965, în prundișurile Argeșului, a uneltelor paleoliticului inferior aparținând culturii de prund („pebble culture”): cioplitoare unifaciale („choppers”), cioplitoare bifaciale („choppingtools”) și așchii clactoniene găsite în depunerile recente cărate din aluviunile vechi cuaternare ale Podișului Getic. Cu toate că urmele unei activități umane atât de îndepărtate apăruseră și în țările vecine, în Slovacia¹¹, Polonia¹² și Ucraina¹³, descoperirile noastre, alături de cele de pe Valea Dârjovului¹⁴, Valea Olului¹⁵, Fărcașele¹⁶, Olanu-Drăgoești - tot pe Olt, în județul Vâlcea¹⁷, apoi pe văile râurilor Dâmbovnic, Mozacu și Neajlov¹⁸, făceau din zona cuprinsă între Olt și Argeș cel mai puternic centru al activității umane din paleoliticul inferior din Europa, principala verigă de legătură între Africa și Asia de sud-est, care erau până la jumătatea secolului al XX-lea, singurele zone în care se cunoștea cultura de prund¹⁹, adevăr care a rămas valabil până în prezent.

⁸ Cu acest prilej aducem grațitudinea noastră colegii Filofteia Popescu, directoarea școlii, care ne-a înțeles munca și menirea, scutindu-ne de unele „activități extrașcolare” impuse de bolșevicii dirigitori ai vremii, corvezi care ne-ar fi răpit timpul atât de prețios pentru activitatea noastră de cercetare.

⁹ Materialele se găsesc în colecția noastră din Muzeul Județean Argeș; mulțumim tânărului muzeograf Dragoș Măndescu pentru răbdarea cu care a verificat înregistrarea.

¹⁰ „Studii și comunicări”, Muzeul Câmpulung Muscel, V, 1989, p. 17-27.

¹¹ P. Prosek, *Nouvelles stations paléolithiques en Slovaquie orientale*, în „AR”, V, 3, 1953, p. 178-194; M. Mazálek, *Station du paléolithique ancien près de Loblovice*, în „AR”, V, 4, 1953, p. 433-438; B. Klima, *Premier coup-de-poing de Slovaquie*, în „AR”, VI, 2, 1954, p. 137-142; K. Voloch, J. Duvorák, *Trouvailles paléolithiques anciennes de Moravsky Krumlov*, în „AR”, VIII, 1956, p. 145-149.

¹² Ludwik Savicki, *Stanowiska paleolitu dolnego na Wawelu*, Studia de djiejew Wawelu, I. Kraków, 1955, p. 1-59.

¹³ P. I. Boriskovsky, *La paléolithique de l'Ukraine*, în „Annales du service géologique”, 27, Paris, 1958.

¹⁴ C. S. Nicolăescu-Plopșor, I. N. Moroșan, *Sur le commencement du paléolithique en Roumanie*, Dacia, N. S., III, 1959, p. 9-33.

¹⁵ *Ibidem*, C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Noi descoperiri paleolitice timpurii*, în „Probleme de antropologie”, II, 1956, p. 83-86; *idem*, *Oamenii din vârsta veche a pietrei*, București, 1965, p. 45-51.

¹⁶ M. Nica, *La confection et l'emploi des ustensiles appartenant à la culture Fărcașele*, în „Mémoires - Serie Anthropologique”, IV, Centrul de istorie, filologie și etnografie al Academiei Române, Craiova, 1968, p. 3-14.

¹⁷ Ion Nania, *O nouă descoperire atribuită paleoliticului inferior în județul Vâlcea*, în „SCIV”, 22, nr. 2, 1971, p. 291-293.

¹⁸ *Idem*, *O nouă descoperire atribuită paleoliticului inferior în regiunea Argeș*, „SCIV”, 15. 4. 1964 p. 517-521.

¹⁹ *Idem*, *op. cit.*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Pitești, 1968; *idem*, *Noi descoperiri din paleoliticul inferior în județul Dâmbovița* în „Studia Valachica”, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1970, p. 73-77.

Tot pe râul Argeș, la nord de podul de pe șoseaua Pitești-Ștefănești-București, pe malul drept, într-un scoc distrus de ape, s-au găsit trei pietre de moară de prin secolele al XIV-lea - al XV-lea, care se află în curtea Muzeului Județean Argeș. La nord de scocul morii medievale, pe o lungime de 75 m, cuprinsă între 285-360 m de la podul rutier, la est de Atelierele T. C. H., în zăvoiul plantat de elevii liceelor din Pitești, după nivelarea gropilor produse de bombe aviației americane în blestemata zi de târg săptămânal, 6 mai 1944, între orele 11-12²⁰, s-a aflat o mică așezare medievală de la sfârșitul secolului al XIV-lea, locuire care cuprindea și moara de la care s-au recuperat pietrele respective. Această a fost moara pe care Mircea cel Bătrân a dăruit-o la 20 mai 1388, ctitoriei sale de la Cozia, „în hotarul Piteștilor”²¹. Din acest punct pornea Drumul Morii lui Mircea, care trecea pe lângă Biserica Sfântul Mucenic Dimitrie, „bisericuță ridicată de Mircea cel Bătrân și ostașii lui pe locul unde s-au odihnit după o luptă crâncenă cu turcii” și sfințită „în ziua Sfântului Dumitru”²², recunoștință adusă lui Dumnezeu pentru marea victorie din ziua de 10 octombrie 1394 la Rovine-Țuțulești²³. Fragmentele ceramice, câteva scoabe de fier și mai multe cărămizi culese de noi în anii 1963-1966 în timpul lucrărilor de defrișare și decopertare a solului se datează cu siguranță în secolele al XIV-lea - al XV-lea; tot atunci au ieșit la suprafață urmele unei mici construcții din cărămidă specifică epocii medievale respective; materialele au fost aduse și înregistrate de noi la Muzeul Regional Argeș, în zonă nu au apărut nici cele mai vagi urme ale altor perioade istorice. Afirmatia că aici a fost descoperit un castru roman²⁴ nu are o bază documentară. Am urmărit zona respectivă, și nu numai, până în august 1967; de altfel nici un om normal nu-și poate închipui că „bolovani aduși de la carierele situate în nordul județului Argeș”, ce „păstrau orificiile în care se introduseseră druggii de fier în timpul dislocării din stâncă (rocă)” (sic!) s-au sfărâmat „În contact cu aerul umed și apa de ploaie”, având în compoziție calcar²⁵ (sic!), cum conchide pretinsul descoperitor al castrului de la Pitești și al carierelor romane din nordul județului Argeș. De altfel, pretinsul arheolog afirmă că ar mai fi descoperit pe Dealul Olarului din satul Râncăciiov, ceramică din culturile Boian, Sălcuța, Ariușd, Gumelnița etc.²⁶. În urma unor astfel de exagerări publicate nu numai în „epoca de aur a luminii” ceaușiste, și încă sub egida Academiei, dar și după 1989, consemnarea vetrelor arheologice piteștene devine și mai necesară, fără pretenția de a fi o inventariere completă; pământul este cel mai bun păstrător al tainelor trecutului.

²⁰ În colecția noastră aflată în Muzeul Județean Argeș se găsesc două schije de la bombe căzute în Târgul din Vale, luate de Zamfir Barbu Buică din satul Mozacu, pe care le-am păstrat ca probă de cumpănă a victiei. Când am fost surprins, împreună cu bunicii, de iadul acelei zile, care ne-a marcat întreaga viață.

²¹ D. R. H., B. I., 1966, doc. 9, p. 26 și 27.

²² Din tradiția orală, de la Valeria Brățășanu, n. Stănciulescu Al. Valeria, 26 iunie 1926, Găvana.

²³ Ion Nania, *Localizarea și datarea luptelor de la Rovine și de la locul numit Argeș*, în „Argesis”, *Seria Istorie*, XI, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2003, p. 151-181.

²⁴ Paul I. Dicu, *Așezarea geto-dacică fortificată și vestigiile romane de la Budeasa Mică. Castrul roman de la Pitești. Traseul Limes Transalutanus în sectorul Pitești*, în „Argesis”, Muzeul Județean Argeș, IX, 2000, p. 40.

²⁵ *Ibidem*, p. 41.

²⁶ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, București, 1988, p. 37. În această „monografie” tipărită sub egida Academiei, autorul spune că dimensiunile castrului roman de la Pitești erau de „aprox. 280 m x 55 m” (p. 48), iar în *Argesis*, IX, 2000, p. 41, „dimensiuni maxime de 280 x 55 m”.

Amintim că adeseori pe prundișurile Argeșului se găseau fragmente ceramice din epoca bronzului, getice - Hallstatt și La Tène -, precum și medievale, desprinse din maluri, fără a putea să depistăm sursa, locul desprinderii, azi imposibil de găsit din cauza amenajării lacurilor de acumulare. La fel stăteau lucrurile și pe Râul Doamnei. Aici trebuie să menționăm că în ziua de 20 mai 1962 locuitorul Vasile Stoica din Valea Mare-Podgoria, sat component al comunei Ștefănești, ne-a prezentat o lance feudală pe care a depus-o la Muzeul Județean Argeș, găsită cam la 350 m est de Râul Doamnei, pe Dealul Gheormanului. Cercetând acest deal, am depistat la aproximativ 200 m spre sud-est, lângă Drumul de Piatră, fragmente ceramice din Hallstatt.

Lăsând la o parte urmele străvechi care apar sporadic la est de râul Argeș, vom prezenta 22 de puncte arheologice de pe vatra Piteștilor și câteva din imediata vecinătate vestică, acestea din urmă având o însemnătate deosebită. Prezentarea se face în ordinea numerotării materialelor din colecția noastră din Muzeul Județean Argeș.

1. La intersecția dintre Calea București și strada I. C. Brătianu (fostă I Mai), pe panta care începe imediat spre est de aceasta din urmă, a existat o așezare din epoca bronzului, distrusă de modernizarea primei străzi. De aici provine un colț de *Sus scrofa* sp.²⁷.

Fragmentele ceramice adunate de noi în anii 1962-1963 și depuse la Muzeul Județean Argeș, aparțin culturii Glina III. Existența unor cioburi cu striatiuni neregulate au determinat pe unii preinși arheologi să spună că acestea sunt „resturi ceramice de tip Dridu, databile între secolele VIII-IX”²⁸. În această așezare, regretatul profesor Mircea Adameșteanu a găsit piesa lucrată din corn de cerb de tipul celor numite în trecut „bastoane de șefi”²⁹, pe care a donat-o Muzeului Județean Argeș³⁰; piesa nu a fost „descoperită în zona Expoparc - Calea Bascovului unde, probabil, a existat o așezare din această perioadă”³¹. Tot din această așezare provine și un topor de piatră depus la muzeu de același profesor piteștean.

2. La vest de râul Argeș, în imediata apropiere a podului de peste râu, în Zăvoiul Rudarilor, a existat o așezare cu masive resturi de chirpici, cu urmele nuielilor pe care a fost aplicat, printre care se aflau multe cioburi datate în secolele al XVIII-lea - al XIX-lea, ceramică specifică centrelor de olari din Curtea de Argeș, Stroești și Coșești; aglomerația locuințelor celor ce au botezat zăvoiul a fost distrusă de un incendiu foarte violent; rudarii și-au refăcut locuințele după nivelarea solului; probabil că mulți au părăsit locul, ceea ce a făcut ca locuințele noi să fie mult mai rare, aspect menținut până în deceniul al VI-lea din secolul trecut, când rudarii au fost obligați să se mute și terenul a fost răzuit de locuințe cu buldozerele.

3. Cu ocazia reconstruirii centrului, în timpul demolării construcțiilor dintre străzile Victoriei și Doamna Bălașa, au apărut materiale arheologice excepționale, însoțite de ceramică din secolele al XIII-lea - al XIV-lea, cu datare neîntreruptă până în secolul al XIX-lea, inclusiv o pivniță subterană de o lungime neobișnuită, necunoscută de locuitorii din casele care au suprapus-o, lucrată din cărămidă, cu boltă pe toată

²⁷ Materialele se găsesc în Muzeul Județean Argeș.

²⁸ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 53. Confuzia este foarte gravă, autorii neputând diferenția ceramica medievală de cea din epoca bronzului.

²⁹ Dorin Popescu, *Cercetări arheologice în Transilvania*, în „Materiale”, II, 1956, p. 117-118.

³⁰ Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, Editura Ceres, București, 1977, p. 64, nota 17.

³¹ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 39.

lungimea, probabil din secolul al XVII-lea, monument unic în țară, care ar fi necesitat o conservare și păstrare, spre mândria și cinstea orașului. Cantitatea enormă de cioburi și cenușă existentă sub construcțiile moderne provenea de la marele incendiu din 1848. Cu privire la acest dezastru, în 1888 se consemna că: „La anul 1848 august 18, miercuri seara la 3 ceasuri, a luat foc orașul Pitești și a ars tot târgul, trei mahalale și trei biserici, Sf. Nicolae, Sf. Dumitru și Maica Precista (Mavrodolu). Focul a durat patru ceasuri și a mistuit tot, case prăvălii, mărfuri și biserici”³², știre preluată și de Aurelian Sacerdoțeanu³³. În 1980 Vasile Novac publică o serie de documente inedite din arhive, știri din presa vremii, precum și o însemnare despre un molitvenic aflat în biserica din Băjești: „1848 august 19 - au ars târgul Piteștilor”; articolul aduce noi precizări despre această nenorocire abătută, împreună cu altele, asupra Piteștilor³⁴.

Cercetând această problemă, în ziua de 29 iulie 1962 am aflat pe „Psaltirea de la Buda” din biserica satului Otetelișu, județul Vâlcea, următoarea consemnare: „În 1848 august 18 miercuri seara spre joi pe la 11 s-au aprins hanul lui Ionache și au ars târgul Piteștilor tot și împreună cu 3 biserici: Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe-Biserica Domnească și Maica Precista Mavrodolului. Eram în Pitești. Constantin K. Roșianu”. Consemnarea făcută de un martor ocular al groaznicului incendiu redă punctul de unde s-a aprins incendiul: „hanul lui Iordache”, ora: „pe la 11”, miercuri seara, și ne spune ce biserici au ars, printre care Sf. Gheorghe -Biserica Domnească”, nefiind deci vorba de o biserică Sf. Dumitru, care de altfel nu a existat în centrul orașului Pitești. Așa ne explicăm de ce Biserica Domnească, reparată prin anul 1844, a fost reparată din nou în anii 1867-1869, la 20 de ani după incendiu, schimbându-i-se „aproape complet înfățișarea”³⁵ (sic!). Așadar stratul masiv de cărbuni și cenușă aflat la circa 25-30 cm sub pavajele moderne provine din acest incendiu. Lucrările de modernizare au excavat aproape în întregime pământul și temelile construcțiilor. În pământul aflat între spațiile dintre construcții, sau chiar în cel din interiorul lor, peste care se aflau amenajate podelele, care era încărcat și cărat, se aflau materiale arheologice de mare valoare, care s-au pierdut datorită indolenței celor ce aveau sarcina să le salveze și a diriguitorilor culturii și științei din epoca pe care o numeau „a luminii”.

Cu mari eforturi am reușit să recuperăm următoarele materiale: o frumoasă halebardă încrustată cu bronz și cu o cruce din abanos, databilă în secolul al XVII-lea; un satâr pentru măcelar din secolele al XVI-lea - al XVII-lea și altul din secolele al XVII-lea - al XVIII-lea: două cuțite pentru măcelărie, unul din secolele al XVII-lea - al XVIII-lea și altul din secolul al XIX-lea; un cuțit cu plăsele din os din secolele al XVIII-lea - al XIX-lea și alt cuțit scurt, tip șiș, din secolul al XIX-lea; o lamă de briceag din secolul al XIX-lea; un lacăt din secolele al XVII-lea - al XVIII-lea și altul din secolul al XIX-lea; tot din secolele al XVIII-lea - al XIX-lea provin următoarele piese: un suport pentru candelă, o furculiță, un ciocan, un ondulator pentru păr despre care, având în vedere că a fost găsit în plin centru târgului, era folosit pentru coafura femeilor și nu pentru coamele cailor; în secolul al XIX-lea se datează: un clește dentar,

³² G. I. Lahovari, *Dicționar geografic al județului Argeș*, București, 1888, p. 122.

³³ Aurelian Sacerdoțeanu, *Începuturile orașului Pitești*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Pitești, 1971, p. 196.

³⁴ Vasile Novac, *Incendiul de la Pitești din august 1848*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Pitești, 1980, p. 111-115.

³⁵ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 112.

o forfecuță și o linguriță; un polonic poate fi datat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor; șapte piroane pentru construcții din lemn se datează în secolele al XVII-lea - al XVIII-lea prin aflarea lor la adâncime față de stratul de arsură din 1848, iar o scoabă plată și alta rotundă, tot pentru construcții, se datează cu siguranță în secolul al XX-lea.

La materialele de mai sus, care se găsesc în colecția noastră din Muzeul Județean Argeș, mai adăugăm următoarele materiale, obiecte aflate încă în posesia noastră: un vas castron din cupru masiv, cositorit, cu diametrul maxim de 18,3 cm la buză, înalt de 8 cm; vasul este decorat cu șapte linii paralele, prima aflându-se la 2 mm sub buză, a doua la 15 mm sub prima, o a treia la 2 mm sub a doua, a patra la circa 7,5 mm sub a treia, iar următoarele trei la distanțe egale, de 7 mm, formând astfel șase benzi paralele; pe cea mai lată, din partea superioară, se află o inscripție lată de aproximativ 10 mm și lungă de 10 cm, într-un alfabet necunoscut nouă. Un al doilea obiect este un sigiliu lucrat din lut ars, înalt de 7,2 cm, de culoare roșcat-gălbui, a cărui inscripție, cu litere slavone înalte de 10-12 mm, rămân reliefate în plastilină, între două ovale, în două cuvinte: ДУШАНЪ САНЪ, despărțite de două pătrate, tot în relief, în părțile alungite ale benzii ovale; ovalul în care se află inscripția are dimensiunile de 6 x 4,5 cm. S-au mai găsit două lulele, una din lut roșcat, maroniu deschis și alta din lut alb, ambele fiind obiecte de import, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, prima fiind asemănătoare cu o lulea descoperită în zona dealului Mihai Vodă din București³⁶.

Din secolul al XIX-lea provin și două mici vase metalice - un mic potir și altul cu toartă suprainălțată care putea servi fie ca afumătoare la tămăiat, fie ca suport pentru candelă. Toate cele șase obiecte se aflau la 40-45 cm sub nivelul cu cărbuni și cenușă din 1848, neputând fi datate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

4. Cu ocazia construirii blocului de pe strada Doamna Bălașa nr. 3, nu departe de latura de sud a Bisericii Sf. Gheorghe, s-au găsit numeroase fragmente ceramice: rămășițe de olărie, cărămizi, cahle, moloz, precum și resturi menajere care se întindeau din secolul al XIII-lea până în secolul al XIX-lea, cele mai vechi amintind de ceea ce specialiștii numesc Kolonisten Ware, realizare a olarilor din sudul Transilvaniei, în secolul al XII-lea³⁷. După toate probabilitățile, punctul respectiv se afla în incinta vechii cetăți din secolele al XIII-lea - al XIV-lea, ale cărei ziduri au apărut pe locul unde s-a construit Casa Sindicatelor; zidul din acest punct era lucrat din piatră, alternând cu cărămidă, având o grosime de peste 2 m; credem că, aici se afla colțul sud-estic al cetății, întrucât zidul forma un unghi drept, posedând, atât în partea sudică, cât și în cea estică, câte un contrafort masiv din același material. În partea interioară a zidurilor vechii cetăți, sub pavajul vechii piețe, la circa 0,40 - 0,60 m adâncime, sub umplutura pentru nivelarea pieței, se afla un atelier al unui meșteșugar în lemn, care a avut viață îndelungată, de 2-3 generații, a cărui existență a fost întreruptă de un incendiu, probabil altul, ulterior celui din 1848. Din acest atelier am putut recupera 23 de piese care pot fi încadrate de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Recuperarea a fost posibilă datorită lucrărilor lente de excavare,

³⁶ Gh. Cantea, *Cercetări arheologice pe dealul Mihai Vodă și împrejurimi*, în vol. *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, Editura Științifică, Cluj, 1959, p. 127, pl. CII/2.

³⁷ Dinu V. Rosetti, *op. cit.*, loc. cit.

toate forțele fiind îndreptate spre lichidarea zidurilor cetății, „a temeliei aia groasă“, cum le numeau dirijorii muncitorilor. Piesele recuperate sunt: două piroane, un dorn, un fier-brăzdar, o toartă pentru hârdău, o legătură pentru car, două ciocane, un clește, un braț de clește, două unelte pentru dogărie, un ceapraz, două dălți, șase sfredele, un cântar o potcoavă pentru cal și o potcoavă cu colțari de gheață pentru bou, lucrată în secolul al XIX-lea în Imperiul Austriac³⁸.

5. Pe Strada Craiovei, în punctul în care sa află azi restaurantul Negoiu, pe malul drept de la coada vâlcelei ce își avea obârșia în acest loc, se găsea o mică așezare La Tène. Pe malul drept al celeilalte vâlcele, care înconjura pe la sud vechiul târg de vite, Vâlcea Colunelului³⁹, azi acoperită și nivelată de materiale de la demolările din oraș, cam în dreptul magazinului „Alimentara“, se găseau fragmente ceramice caracteristice culturii Coțofeni, bucăți de chirpici și multă cenușă, chiar în malul drept al vâlcelei. Materialele din aceste două așezări, din zona străzii Craiovei, adunate de noi în anii 1962-1964 au fost depuse la Muzeul Județean Argeș imediat după descoperire, fiind identificate, și de arheologii Dinu V. Rosetti și Sebastian Morintz. Afirmatia că „Teritoriul piteștean a fost locuit de oameni în toate fazele perioadei noi a pietrei“ și că în cartierul Pitești Sud-Craiovei ca și „în mai multe puncte ale municipiului“ s-au găsit „numeroase fragmente ceramice care aparțin principalelor culturi neolitice“⁴⁰, nu au nici un suport științific; până în prezent, pe vatra Piteștilor, noi nu am putut stabili sigur nici o cultură neolitică, cu excepția unor vagi urme gumelnițene.

6. În actualul cartier Războieni, pe terenul numit Câmpul Voiculești, lângă punctul „Observator“, la 13 martie 1966 am depistat două așezări însemnate: una din epoca bronzului și alta, la circa 80 m spre sud-vest, din secolele al III-lea – al IV-lea, cu ceramică de tip Chilia⁴¹. Aceste importante așezări au fost distruse prin construirea blocurilor, întreaga suprafață fiind acoperită de noul cartier. O a treia așezare, probabil din secolele al IV-lea – al V-lea, se află pe Coasta Voiculeștilor, la aproximativ 200 m est de fostul depozit de lemne.

7. La sud-vest de Stadionul I Mai, pe terasa din dreapta Văii Fântânii, pe primul bot de deal, până la prima casă care rămăsese nedemolată în Turcești (adevăratul nume al satului și deci și al noului cartier), apar fragmente ceramice din

³⁸ Două potcoave identice pot fi văzute în colecția Toader Hrib de la Arbore județul Suceava; vezi: Toader Hrib, *Cronica de la Arbore*, Ediția a II-a, Editura Junimea, Iași, 1972, p. 186.

³⁹ Denumirea de Vâlcea Colunelului, auzită adeseori de la unii orașeni proveniți după anul 1950, este o denaturare a adevăratului nume pe care vorbitorii nu-l mai înțelegeau. Vâlcea Colunelului înseamnă vâlcea puiului de colun, numele măgarului sălbatic (*Equus hemionus hemionus* Pall., 1775); vezi: Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României, mărturii arheologice istorice, folclorice și etnologice despre mamifere dispărute și pe cale de dispariție*, Editura Sport-Turism, București, 1991, p. 203.

⁴⁰ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Pitești 600*, 1986, p. 18-19.

⁴¹ În p. 19, nota 6, autorii menționează că: „Piesele (?) au fost identificate de prof. Paul Bicu, Ion Nania, Irina Oenașu, Al. Smaranda“. Noi nu am văzut niciodată materialele arheologice la care se referă autorii, iar Irina Oenașu și Al. Smaranda nu puteau face diferențierea ceramicii neolitice de cea getică ori medie timpurie. În ediția a II-a a lucrării, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, 1988, p. 37 nota 11, autorii modifică afirmația: Materialele depistate de către autorul capitolului (Paul Dicu, n. n.) și de către prof. Ion Nania, Irina Oenașu și Al. Smaranda“. Fără comentarii

⁴² Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Chilia*, în „Materiale“, VII, (1961), p. 441-447; *Ibidem*, în „Materiale“, VIII, 1962, p. 513-519.

epoca bronzului, dar și din Hallstatt-ul timpuriu. Aici am găsit mai mulți bulgări de silex local, spartii intenționat, câteva așchii folosite ca unelte și o piesă lucrată din os, lungă de 8,4 cm, lată la un capăt de 2,2 cm, la celălalt de 1,2 cm, cu o grosime aproape uniformă de 0,9 cm, iar spre capătul îngust de 0,7 cm, rotunjită la ambele capete spre partea interioară, păstrând, urmele de prelucrare, piesă pentru care nu am aflat analogii în alte așezări din țară; după felul cum s-a păstrat osul, nu ar fi exclusă datarea într-o epocă mai recentă. Amintim și descoperirea unor fragmente de chirpici ars la roșu, care aveau multă pleavă în compoziție, ceea ce dovedește incendierea locuințelor respective.

8. Pe Dealul Călărașilor, pe terasa de la est de gospodăria lui Constantin N. Ion, pe malul drept al Vâlceleii Fântânii, între Valea Fântânii și Valea Oancii, se găsește ceramică amestecată, din diferite perioade: Glina III, La Tène și medievală din secolele al XIV-lea – al XVIII-lea. Dintr-o locuință aparținând epocii bronzului provine o unealtă dintr-un mic bulgăraș de silex (4,4 x 4,5 x 2,8 cm) care amintește tehnica paleoliticului inferior (tipul „chopping-tools”); tot în acest tip se încadrează și o unealtă dintr-un bulgăre de cuarțit vânat, aplatizat, prelucrat la ambele capete (8,9 x 8,3 x 1,9 cm), dovedind o reîntoarcere la tehnica primitivă, datorată cu mare probabilitate, observării uneltelor paleolitice găsite de cei ce căutau silex în prundișuri pentru a-l prelucra. Din aceeași locuință provine și o așchie de silex local care amintește străvechea tehnică de tip clactonian, precum și un fragment de străpungător de os sumar prelucrat. O piesă interesantă este partea inferioară a unui topor de piatră cu gură pentru coadă, rupt în zona găurii și recioplit pentru a fi transformat într-un alt topor mai mic (8,2 x 4,9 x 3,3 cm), dar fără să se treacă la șlefuirea noului obiect, rămânând într-o fază de prelucrare mai puțin cunoscută specialiștilor; noi nu am găsit publicată vreo analogie. Amintim că zona dintre Valea Fântânii și Valea Oancii a fost acoperită până prin anul 1925 de Pădurea Călărașilor, ultimele ei rămășițe fiind defrișate între anii 1950 și 1954,

9. Pe întregul platou al Dealului Călărașilor, între Valea Fântânii și Valea Oancii, se află o așezare medievală ale cărei urme apar sporadic și pe platoul din sud, dintre Valea Fântânii, Valea Oancii și Valea Beilului, vale denumită de gemăneni, Dârțu. Aici a existat satul medieval Pitești, al cărui nume se va transforma, după lupta din 29 iulie 1534, dintre Vlad Vintilă de la Slatina și Aloisio Gritti, în Turciți - Turcești, în amintirea sângerosului conflict și a boierilor trădători pedepsiți de domn. Tot în acest loc a existat steagul de călărași care au dat și denumirea toponimului⁴². Ceramica descoperită în zonă indică o perioadă îndelungată, din secolul al XIV-lea până la ceramica specifică olarilor din Curtea de Argeș, Stroești și Coșești, din secolul al XIX-lea. Urmele de locuire existente sporadic spre Dealul Cătunului, de lângă actualul sat Smeura, indică vatra vechiului sat Cătun. De pe Dealul Călărașilor se află în colecția noastră din Muzeul Județean Argeș șapte potcoave încadrate în secolele al XIV-lea – al XVI-lea, o săgeată, două bolțuri pentru arbaletă și o secure de luptă din aceeași perioadă, un obiect de fier neidentificat, un creuzet din fier pentru bijutier, o

⁴² Ion Nania, *Iulie 1534 - episodul Aloisio Gritti*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Câmpulung Muscel, V, 1989, p. 17-27.

cheie pentru broască de ușă și două scoabe, toate cu o datare îndelungată, în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea⁴³.

10. Pe botul de deal aflat la confluența dintre Valea Fântânii (Valea Teiului) și Valea Oancii, pe partea dinspre vest, opusă fostului depozit de lemne, spre sud-vest de depozit, pe dealul înalt de pe dreapta Văii Fântânii, se găsește o așezare în care predomină fragmente de ceramică de culoare roșie-cărămizie, cu pietricele în compoziție, provenite de la vase de forme și mărimi diferite. Nu lipsesc nici cioburile de culoare cenușie, cu pietricele în compoziție. Un fragment de vas este lucrat la roată dintr-o pastă neagră-cenușie foarte densă, cu un slip negru-cenușiu în care sclipesc particule foarte fine de mică; vasul a fost un castron cu buza răsfântă în afară. S-a mai găsit și un cuțit fragmentar de fier care păstrează unul din culele care îl fixau în mâner. Se pare că avem o așezare din epoca bronzului suprapusă de o așezare La Tène. De la construcțiile din acest punct se găsește mult chirpici, în a cărui compoziție se vede porozitate formată de pleava cu care a fost frământat, iar pe multe bucăți s-au întipărit urmele nuielilor de la cerchia pe care a fost aplicat. Faptul că acest chirpici este ars la roșu, dovedește sfârșitul locuințelor printr-un incendiu devastator.

11. Pe platoul dinspre răsărit de Valea Oancii și la nord de Valea Teiului, cam la 150 m sud-est de ultima casă a satului, se disting clar urmele a patru locuințe a căror ceramică se încadrează în cultura Glina III. Predomină ceramica gri-cenușie cu foarte multe pietricele în compoziție. Deși multe cioburi provin de la vase mari, cu pereți groși, predomină totuși vasele mici, cu pereți subțiri, un fragment fiind decorat sub buza cu un brâu alveolar, puternic reliefat. Amintim și o așchie de silex local, lucrată într-o străveche tehnică, amintind clactonianul.

12. Pe aceeași terasă, cam la 50 de metri sud-vest de stâlpul de înaltă tensiune, se găsesc multe fragmente ceramice din epoca bronzului predominând vasele din pastă roșie-cărămizie, cu multe pietricele în compoziție, dar nu lipsesc nici cele din pastă gri-cenușie. Se remarcă ceștile cu buza ușor răsfântă în afară. Se pare că avem o suprapunere de locuire de la începutul epocii La Tène, deoarece apar și unele fragmente lucrate la roată, din pastă asemănătoare, folosindu-se deci lutul din același loc. Aici am găsit și un percutor dintr-un bulgăraș de cremene locală (7,7 x 6 x 5,3 cm) care păstrează de jur-împrejur suprafața naturală, prelucrat și folosit la două capete. Pe unele bucăți de chirpici se văd urmele de pari și nuiile pe care a fost aplicat.

13. Ultima așezare de pe această terasă dintre Valea Fântânii la nord, Valea Teiului (Dârțu) la sud și Valea Oancii la vest, în partea sa de sud, indică de asemenea o locuire din epoca bronzului, precum și urme slabe din evul mediu.

14. Pe ultimul bot de deal al Văii Teiului, pe dreapta văii, la circa 150-200 m spre sud de blocurile din gura văii, din Prundu, se găsea o așezare cu ceramică foarte fragmentată, cu o mulțime de pietricele în compoziție, care indica aceeași epocă a bronzului. Aici am descoperit și un percutor din cremene locală (7,3 x 5,4 x 4,7 cm)

⁴³ În această zonă am descoperit, cu ocazia unei periegeze cu elevii cercului „Micii istorici” din Școala nr. 10 Pitești, angrenajul unei arbalet, atât de bine păstrat, încât l-am considerat piesa unei mașinării moderne; cu toată insistența elevilor Irimia, frați, amândoi membri ai cercului, că „este exclus ca să provină de la o mașinărie actuală”, nu am luat-o; când ne-am dat seama că a fost o piesă de arbaletă, a fost prea târziu; elevii, un avocat și medic, au avut dreptate.

prelucrat la ambele capete, precum și mai multe spărturi și așchii de silex folosite ca unelte.

15. Pe terasa înaltă din sud-vestul cartierului Prundu, paralelă cu blocurile, pe toată lungimea, apar slabe urme de locuire atestată de fragmente ceramice foarte mici și atipice, roșii-cărmizii. Un singur ciob mai mare este de fapt o protomă pentru apucat, de pe un vas roșu-cărmiziu cu pereți subțiri. Mai numeroase sunt fragmentele de chirpici cu o structură poroasă, cu foarte multă pleavă de grâu (*Triticum monococum*) în compoziție și adeseori cu urmele nuielilor pe care au fost lipite. Arderea la roșu a unora dovedește că au fost arse secundar prin incendierea locuințelor. Pe toată lungimea acestei terase am găsit mai multe rășnițe lucrate din bolovani mari din albia râului Argeș; una din ele este întreagă (22 x 14,5 x 6,6 cm). Am mai descoperit două percutoare lucrate din bulgărași de cremene locali prin descorticarea totală a suprafeței naturale, pentru a le da o formă aproape sferică; unul este masiv (6,9 x 6,7 x 6 cm), celălalt mai mic (4,7 x 4,9 x 4,9 cm). Au mai fost descoperite lame de silex cu un puternic lustru de folosire, unele de mici dimensiuni, dovedind că au fost încrustate în unelte-seceri. Ar mai fi de amintit un vârf de săgeată din silex de culoare vineție, aplatizat, care păstrează pe ambele fețe cortexul alb-murdar (2,25 x 2,3 x 0,24 cm), precum și două fragmente din două fusaiole de lut. Suntem, fără îndoială, în fața unei comunități neolitice de agricultori, care nu neglijau torsul și țesutul și nici vânătoarea, dar pe care din lipsa cercetărilor organizate, a săpăturilor arheologice, nu o putem încadra într-o anumită cultură. Să fie oare cultura Gumelnița? Azi întreaga suprafață este acoperită de vile și construcții ridicate după 1990.

16. Într-o perieghetză organizată în ziua de 13 martie 1966 la sud de Institutul Pedagogic din Pitești, pe botul de deal de pe dreapta Văii Teiului, am descoperit patru tumuli care se ridicau cu 0,50 - 0,70 m deasupra solului, cu un diametru de 10-12 m. Construirea unui teren de sport pentru studenți și arăturile mecanizate, au dus la distrugerea totală a necropolei. Fragmentele ceramice găsite în urma nivelării terenului datează tumulii în epoca bronzului, fiind contemporani numeroaselor așezări din această epocă de pe Valea Teiului și împrejurimi, precum și cu tumulii aflați între platforma petrochimică și satele Zeama Rece și Catane, în partea sud-estică a Piteștilor, la răsărit de autostrada Pitești-București. Încadrarea acestor tumuli în cultura Ferigile este o invenție pe care o respingem cu hotărâre, mai ales că datarea hallstattiană Ferigile este pusă pe seama noastră⁴⁴. Nu s-a putut dovedi nici existența unei așezări aparținând culturii Gumelnița, „lângă întreprinderea de poduri metalice și prefabricate din beton”⁴⁵ unde, cu toată strădania noastră, nu am găsit decât câteva fragmente

⁴⁴ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Pitești 600*, 1986, p. 21 nota 9, autorii fac trimitere la: I. Nania, *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, în „SAI”, IX, 1967, p. 16, nota 38, dar în nota respectivă noi scriam: „La circa 22 km, la nord de comuna Teiu, pe teritoriul satelor Catane și Zama Rece din comuna Câteasca, r. Pitești, se găsesc o mulțime de tumuli uriași care ar putea aparține acestei epoci”, adică epocii pe care o discutăm pe pagina respectivă, epoca de la sfârșitul culturii Gumelnița, „din perioada pătrunderii triburilor de păstori nord-est pontici și în special pătrunderea populației complexului mormintelor cu ocră, care ia contact cu diferite culturi locale”, la care făceam trimiterea 38. În ediția din 1988 autorii renunță la citarea lucrării noastre, menționând aceeași dată greșită a tumulilor, p. 40, nota 22, erunțând: „Cercetările perieghetice au fost făcute de către autorul capitolului (Paul Dicu, n. n.) și prof. Ion Nania”. Noi nu am efectuat niciodată cercetări de teren împreună cu Paul Dicu.

⁴⁵ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Pitești 600*, p. 19.

ceramice roșii, decorate cu benzi albe, specifice olăriei de Stroești și Coșești de la începutul secolului al XX-lea.

17. Pe terasa înaltă din dreapta Argeșului, la nord de colțul nordic al Platformei Petrochimice, pe stânga autostrăzii Pitești-București, în estul noilor construcții particulare, pe vârful culmii sub care se află improvizat un mic teren pentru jocul cu mingea, se află o așezare din epoca bronzului, cu ceramică de culoare gri-roșcată, cu nisip și pietricele mărunte în compoziție, unele cu foarte multe pietricele. Fragmentele de chirpici ars la roșu-căramiziu, arată că au fost trecute prin foc, provenind fie de la o vatră, fie că locuința a fost distrusă prin incendiu. În compoziție are pleavă de grâu, iar pe unele bucăți se văd urmele de nuiile pe care au fost lipite. S-au mai descoperit multe pietre care au fost trecute prin foc, câteva fragmente de cremene locală și un percutor (8,5 x 10 x 5,4 cm) din același material, puternic tocit la capătul utilizat; pe tot restul suprafeței păstrează cortexul natural.

18. Din punctul „Groapa lui Iorgu“, aflat în pădurea Trivale, spre nord de Oaga Veverițelor din spatele Palatului Elevilor, provine un topor de piatră cu muchia în formă de calotă sferică, găsindu-și analogii în topoarele aparținând culturii Coțofeni de la Retevoești⁴⁶, dar nu este exclus ca el să provină dintr-o cultură mai târzie, din epoca bronzului; toporul a fost adus la Muzeul Județean Argeș de un grup de elevi și donat în mai 1960 doamnei Aneta Stroe și înregistrat de noi în 1963. Cu siguranță acest topor nu datează din neolitic, așa cum s-a afirmat; în zona respectivă nu s-au găsit materiale neolitice; rarele fragmente ceramice care apar cu totul întâmplător, aduse de torenți pe pâraiele Buduroi, Valea Rea, Valea Bisericii-Valea Pufului, aparțin cu siguranță epocii bronzului⁴⁷.

19. În zona Cinematografului Lumina din Găvana a existat o însemnată așezare din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, cu multă ceramică, unele vase cu smalt verde. De aici provine un frumos sfredel care se află în colecția noastră din Muzeul Județean Argeș.

20. În Pădurea Trivale, pe partea stângă a șoselei Pitești-Ciocănai-Slătioare-Băbana, pe prima terasă înaltă după ce se trece de Zooparcul Trivale, la vest de drumul pentru care (Drumul Mare), cam la 200 m sud de șosea, se află un tumul care ar putea fi din epoca bronzului.

21. Pe dreapta aceleiași șosele, în dreptul uliței care intră în satul Ciocănai, la circa 100 m nord de șosea, se află un tumul. La 50 m vest-nord-vest de prima casă și de șosea, se găsește alt tumul, iar până la Râpa Roșie, pe distanță de aproximativ 200-230 m mai întâlnim alți 4-5 tumuli; alți doi tumuli foarte proeminenți îi întâlnim tot pe partea dreaptă a șoselei, în apropiere de unitatea militară⁴⁸. În apropierea lor se pare că se mai află alți 3-4 tumuli aplatizați. Un alt tumul se găsește la obârșia văii Uiasca, în aval de confluența Văii lui Drag cu Valea lui Neag. Un tumul izolat se află în

⁴⁶ Dorin Popescu și D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoești*, în „Materiale“ VI, 1959, fig. 1/1-2, p. 704.

⁴⁷ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu *op. cit.*, p. 18-19, suntem amintiți pentru identificare, fără ca aceasta să ne aparțină!

⁴⁸ Ultima dată am vizitat acești tumuli în ziua de marți, 14 octombrie 2003, împreună cu tânărul arheolog Dragoș Măndescu. Mulțumim și pe această cale domnului Spiridon Cristoceca care ne-a pus la dispoziție mașina Muzeului Județean Argeș.

apropierea Drumului Morii lui Mircea, în pădure, cam la jumătatea distanței dintre Biserica Sf. Dumitru și Râpa Roșie.

22. Cea mai mare așezare din zona de vest a Piteștilor datează din epoca bronzului, fiind suprapusă de o așezare getică. Așezarea se întinde la vest de Valea Rogozului, între Valea Taomirului (numele îi vine de la Taomir, „căldarea” îngustă din care își are obârșia vâlcea) la nord și Valea Balea la sud, la nord-vest de satul Smeura. În creasta sudică a văii-ropină Balea, acolo unde în anul 1964 s-au tăiat ambele maluri pentru a se amenaja un drum de trecere pentru vitele saivanului dinspre punctul Maglavid, punct aflat în poiana din unghiul sud-vestic al întâlnirii Văii Balea cu Valea Rogozului, am observat un frumos bordei din epoca bronzului, din care am recuperat, imediat după tăierea malului, un fragment dintr-un cuțit curb de piatră șlefuită, folosit la jupuirea animalelor. Bordeicul era suprapus de un alt bordei getic, cu ceramică fină, gri-cenușie. În aval de confluența Văii Balea cu Valea Rogozului, la sud de drumul ce trece peste Valea Rogozului, venind din Pădurea Trivale și intră în Smeura, și de unde Valea Rogozului își schimbă numele în Valea Gropilor⁴⁹, pe panta estică a văii, am găsit o superbă săgeată triunghiulară de silex (2,16 x 1,5 x 0,35 cm) specifică epocii bronzului, dovadă a practicării vânătorii. În ziua de joi, 12 iunie 1997 am găsit pe arătura de la sud de Valea Taomirului, la aproximativ 50 m de marginea pădurii, pe vatra unei locuințe getice, un superb cuțit de fier, lung de 25,5 cm, din care lama lungă de 14 cm, cu lățimea maximă de 2,8 cm, iar grosimea muchiei, lângă mâner, de 0,4 cm. Tija care se afla în mânerul de lemn se îngusta până la 0,5 cm la capătul exterior al mânerului, având grosimea maximă de 0,6 cm (fig. 1/1). Cuțitul se află în posesia noastră, fiind descoperit ulterior donării colecției către Muzeul Județean Argeș. Nu este lipsit de interes faptul că un cuțit aproape identic s-a descoperit într-o mare așezare getică de pe Valea Mozacului, pe teritoriul comunei Mozăceni (fig 1/2).

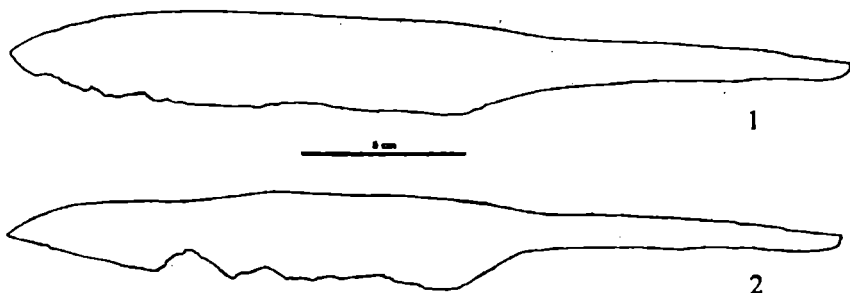

Fig. 1. Cuțite dacice din fier. 1 Taomir; 2 Mozăceni.

Așezarea dintre Valea Taomirului și Valea Balea se întinde spre vest până sub Dealul Bal. Această mare așezare getică rămâne deocamdată singura, până în prezent, care se mai păstrează fără distrugerii majore provocate de lucrările agriculturii moderne.

⁴⁹ Denumirea provine de la metoda vânătorii cu ajutorul gropilor-curse practică de-a lungul istoriei până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Dovadă a vânătorii numeros din zonă sunt și toponimele Dealul Ursului și Valea Ursului de lângă satul Bătrâni și Valea Fiarelor din satul Ciocăni.

Din marginea pădurii de pe Valea Rogozului, ce limitează așezarea spre răsărit până sub poala dealului Bal dinspre apus, pe terenul care a fost arat, am identificat cu siguranță 105 locuințe din epoca bronzului și La Tène, atât după chirpici și fragmentele ceramice dar mai ales după pietrele de râu sparte, aflate împreună cu celelalte materiale. Pietrele de râu au servit pentru vetrele de foc din interior; ele pavau vetrele și erau înfipite, una lângă alta, în peretele de lângă vatră, pentru o eficacitate mai mare la încălzire. Metoda s-a păstrat în tindele multor case țărănești de pe Valea Mozacului, până la jumătatea secolului al XX-lea. Menționăm că în zona Leșile - Mozacu - Mozăceni de pe această vale, așezările din epoca bronzului, dar și unele getice mai târzii, conțin foarte multe pietre sparte din cauza încălzirii pe vetrele unde s-au aflat. Marea așezare dintre Valea Taomirului și Valea Balea a fost vizitată de noi, pentru ultima dată, împreună cu tânărul arheolog Dragoș Măndescu, în ziua de marți, 14 octombrie 2003.

În urma celor prezentate de noi se impun câteva concluzii. Dacă până în prezent, de pe întregul teritoriu al Piteștilor sunt publicate doar două descoperiri arheologice, cu menționarea unei singure așezări medievale, prezenta comunicare pune în lumină peste 20 de vetre din toate epocile, precum și patru necropole din epoca bronzului, dovedind, dacă mai era necesar, „un vechi adevăr, că monumentele arheologice nu există acolo unde ele nu sunt căutate”⁵⁰.

Indicarea cu exactitate a punctelor în care se află așezările respective, dă posibilitate specialiștilor să întreprindă cercetări de amploare prin săpături arheologice și să ia măsurile necesare pentru ocrotirea câtorva puncte care au rămas încă întregi, deoarece din an în an, datorită construcțiilor care se extind și mai ales datorită lucrărilor agricole mecanizate, cu arături adânci și discutoare grele și tăioase degradează total aceste așezări, spre paguba istoriei pământului românesc.

Poate că mulți vor rămâne uimiți de densitatea vestigiilor din epoca bronzului din acesta zonă. Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că triburile de la începutul acestei epoci, precum și cele din bronzul mai târziu și Hallstattul timpuriu, erau mari crescători de vite. Zona Piteștilor le oferea nu numai pășuni întinse și păduri pentru frunzare și adăpost, pâraie cu apă din izvoare naturale active până prin anii '60 ai secolului trecut⁵¹, dar și sarea atât de necesară vitelor, pe care respectivii păstori o puteau procura, fără prea multe eforturi din dealurile de la Slătioare⁵². Pe de altă parte aprofundarea cercetărilor și totodată a cunoștințelor despre epoca bronzului pe teritoriul Argeșului ar pune în lumină, credem, un aspect cultural mai puțin cunoscut, sau poate nou, aflat în perioada Tei-Verbicioara, afirmație ce ne-o bazăm pe faptul că principalul decor îl constituia, în marea majoritate a așezărilor, brăul alveolar care a devenit decor

⁵⁰ V. G. Cartov, *Metoda predării istoriei U. R. S. S. pentru școala elementară (în ajutorul învățătorului)*, Editura Cartea Rusă, 1950, p. 177.

⁵¹ Ion Nania, *Evoluția landsaftului Câmpiei Piteștilor de la începutul evului mediu până în zilele noastre*, în „Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Retologie Agrară a României”, Arad 28 august - 1 septembrie 1995), p. 67-69; arătăm dezastrul ecologic abătut asupra acestei zone, inclusiv secarea izvoarelor și adâncirea pânzelor freatice.

⁵² Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu *op. cit.*, p. 7: „În anticlinalul de la Slătioarele, în marginea de VNV a Piteștilor a fost prospectat și delimitat un însemnat masiv de sare (diapirul de la Slătioarele - Pitești)”, indicând și o vastă bibliografie. În ediția a II-a, Editura Academiei, 1988, se reia citatul în p. 22. Le amintim autorilor respectivi că țărâna română, fără să aibă studii de geologie, încă de la întemeierea satului, l-a botezat Slătioare. Oare toponimia nu le spune nimic pisarilor respectivi?

de bază al ceramicii geto-dace, așezările La Tène timpurii fiind și ele foarte numeroase în județul Argeș.

Ceramica arsă secundar și chirpiciul ars puternic ne dovedesc că așezările au fost incendiate, reflectând o epocă de mari frământări și războaie duse, probabil, tocmai pentru acapararea acestor locuri bogate în pășuni, păduri, ape și sare.

Având în vedere densitatea foarte mare a așezărilor din epoca bronzului, numai în jumătatea sudică a Argeșului, în sud-estul județului Dâmbovița și estul județului Teleorman numărându-se peste 800. Ar fi cazul ca arheologia românească să ia în considerare faptul că triburile elene și italice au multe aspecte în comun și mai ales faptul că au plecat din zona carpatică, formând un grup lingvistic înrudit și cu sanscrita, rezolvând în felul acesta probleme fundamentale ale istoriei poporului român și nu numai; dovezile lingvistice au rămas până astăzi foarte puternice, iar evoluțiile bronzului și Hallstatt-ului carpatogreco-italic nu pot fi separate.

Lucrarea de față infirmă categoric o serie de presupuse descoperiri arheologice în diferite puncte fixate, sau neprecizate cu siguranță, de pe raza municipiului Pitești și corectează datarea eronată a altora.

Având în vedere că cercetările noastre s-au efectuat pe o perioadă îndelungată, din 1961 până în prezent, între 1974-1994 și cu ajutorul „micilor istorici” ai Cercului de istorie locală din Școala nr. 10, despre importanța și rolul materialelor autentice folosite la clasă s-ar putea vorbi pe multe pagini. În muzeul școlar elevul are ocazia să constate „pe viu” evoluția întregii societăți și să înțeleagă efortul omului care a pornit de la toporașul de cremene, pentru a ajunge la călătoriile din spațiul cosmic de astăzi. Muzeul școlar din Școala nr. 10 din Pitești, prin numărul și diversitatea pieselor a fost cel mai bogat și cel mai mare muzeu școlar din țară. Din nefericire, după evenimentele de la sfârșitul anului 1989, s-a manifestat intenția de a se desființa și acest frumos și mare muzeu, sub pretextul că „ocupă prea mult spațiu”. Având experiența altor două muzee școlare pe care le-am înființat în școlile din Teiu Vale și Mozacu, ambele dispărute după plecarea noastră din aceste școli⁵³, am luat toate materialele - mii de piese - și le-am donat Muzeului Județean Argeș unde vor fi, credem, în siguranță⁵⁴. Amintim conștient tineri de la catedră, care au intenții de cercetare, că trebuie să respecte cu sfințenie două reguli: cercetările arheologice să fie numai de suprafață; încercarea de a efectua săpături nesupravegheate de specialiști înseamnă profanare; în al doilea rând, orice obiect adus de elevi „din teren”, să atragă imediat verificarea și cercetarea locului respectiv.

Experiența noastră arată că activitatea extrașcolară în cadrul unui cerc de istorie bine organizat, bazat pe activități temeinice, bine stabilite și pregătite cu mult înainte de către profesor, dezvoltă pasiunea și dragostea elevilor pentru istorie. Așadar nu este întâmplător faptul că ani în șir, în care noi am trimis elevi din clasa a VIII-a la olimpiadele de istorie a patriei, nici un elev, de la nici o școală generală din județul Argeș, nu a putut depăși elevii noștri pentru a merge la fazele finale pe țară, de unde s-au întors încununați de succes primind diplomele cuvenite. Împietind munca extrașcolară cu activitatea la clasă, folosind izvoarele istorice autentice și nu ineptiile

⁵³ La Teiu au funcționat în anii 1956-1961, iar la Mozacu în 1967-1971.

⁵⁴ Materialele au fost predate în ziua de miercuri, 27 decembrie 1995 și preluate de domnii Spiridon Cristoccea și Romeo Maschio.

din așa-zisele „documentele de partid“ care degradau mintea și sufletele elevilor, în ciuda numeroaselor anchete ale călăilor distrugători de suflete și vieți, am reușit, în cei 38 de ani de profesor suplinitor, să-i determin pe elevi să înțeleagă adevărul istoric și mai ales că mult trâmbițata orânduire comunistă nu este decât un moment trecător nefast pentru popoarele obligate să-l suporte. Așa am considerat în toată viața de dascăl că se poate forma viitorul cetățean, adevăratul patriot, capabil să-nfrunte dușmanii țării, gata să-și dea viața pentru țară. Istoria, ca materie de învățământ, are rolul hotărâtor în zidirea naționalismului adică a patriotismului autentic.

În încheiere trebuie să recunoaștem că nimic nu se poate obține fără o muncă intensă și permanentă, renunțând adeseori la timpul liber, efort pe care nu-l fac decât cei care găsesc satisfacție în bucuria roadelor muncii lor, aspect românesc distrus de opresiunea bolșevică în cei aproape 45 de ani de barbarie. Tainele trecutului stau permanent împietrite în jurul nostru, neclintite și mute ca mormintele moșilor noștri, destăinuindu-se doar celor care iubesc în tăcere trecutul, așa cum țăranul se-nchină în tăcere lângă mormintele străbunilor. Istoria își dezvăluie întregul adevăr numai acelor cercetători care, în ciuda îndepărtării de sat, mai dinainte cu generații, sau mai recent, au păstrat în suflet fiorul nevăzut al țăranului român, tăcerea încărcată de etnocultură a satului românesc.